

MEMO: OSKA SISETURVALISUSE UURINGU SEIREJÄRGNE EKSPERDIKOGU

03. november 2022

Zoom

Aeg: 14.00 – 16.00

Juhatas: Anneli Leemet, Kutsekoda

Osa võtsid:

Andre Lilleleht, ETEL; Anneli Laul, Häirekeskus; Ants Kutti, Maksu- ja Tolliamet; Ave Hüüs, Politsei- ja Piirivalve Amet; Ingrid Vetka, Sisekaitseakadeemia; Jaanis Otsla, Sisekaitseakadeemia; Kadri Ann Salla, Sisekaitseakadeemia; Kati Päike, Siseministeerium; Katre Helm, Maksu- ja Tolliamet; Kristel Nuume, Justiitsministeerium; Liina Ruusa, Kutsekoda; Marvi Roosaar, Päästeamet; Sally Lember, Politsei- ja Piirivalve Amet; Tarvi Ojala, Siseministeerium; Tiina Karu, Sisekaitseakadeemia; Viola Mäemurd, Siseministeerium

ARUTELU TEEMAD:

- Võrreldavate ametikohtade ühtne palga- ja personalipoliitika.
- Tolli ja päästekorralduse erialade töökohapõhine õpe.
- Turvatehniku eriala koolituspakkumine.
- Kadettide valiku- ja värbamiskriteeriumid: analüütiline võimekus, motivatsioon
- Analüütiliste kompetentside täienduskoolitused.

Kõiki 2020. aastal OSKA uuringus tehtud ettepanekuid ei arutatud.

1. KITSASKOHT: Valdkonnas ei rakendata võrreldavate oskuste ja vastutusega ametikohtadele ühtset palga- ja personalipoliitikat.

Taustainfo: Oluline on ka moodulite sobivus täiendus- või ümberõppe pakkumiseks. Ekspertide hinnangul vajavad ühtlustamist korrakaitsetöötajate kvalifikatsiooni- ja koolitusnõuded (nt erivahendite kasutamine), et toetada valdkonnasisest karjääri. Ekspertid tõid esile ka lisakoostöövajaduse erinevate erialade kadettide ühisõppes.

Uuringus tehtud ettepanek:

ETTEAPNEK: Siseministeerium, Justiitsministeerium ja Rahandusministeerium koostöös valdkonna tööandjate ning SKA-ga rakendavad sarnaste kvalifikatsiooninõuetega ja sarnast tööd tegevatele töötajatele ühesugust palga- ja personalipoliitikat, et vähendada palgatingimustest tulenevat valdkonnasisest tööjõu liikuvust.

Täitmine ja arutelu:

- Palgatingimustest tulenev valdkonnasisene konkurents töötajate leidmisel (nt MTA ja PPA vahel) on hoogustuva inflatsiooni ja asutuste lõikes eri kiirusel aset leidva palgakasvu taustal muutunud veelgi teravamaks. Palgalõhe ja tööjõu voolavus tekitavad järjest suuremaid probleeme värbamisel, kuna

palgataseme erinevused ametkondade vahel on veelgi võimendunud. Tolli erinevates regioonides on uute töötajate leidmine väga keeruline.

- Kogu Siseministeeriumi valitsemisalas on palga- ja personalipoliitika aluseks võetud Fontese kaardistatud töögrupid ja palgauuringud. Iga-aastaselt vaadatakse töögrupi turupalk üle ja võimalusel tehakse ettepanek palgatõusuks, et oleks tagatud konkurentsivõimelisus era ja avaliku sektori vahel.
- Justiitsministeeriumi vanglateenistuses on palga- ja personalipoliitika aluseks samuti Fontese iga-aastased palgauuringud. Lisaks on käima lükatud rahulolu uuring ja mille tulemusi arvestatakse personalipoliitikas.

Ekspertkogu ettepanek: palgatingimustest tuleneva lõhe tõttu töötajate värbamisel tekkinud kriisi leevendamiseks analüüsib EMTA koostöös Rahandusministeeriumiga võimalusi toetada palga- ja personalipoliitika kujundamisel Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi parimale praktikale, sh Fontese palgauuringu tulemuste kasutamisele.

2. KITSASKOHT: Tolli erialal puudub kutseõpe. Päästekorraldajate praegune õppekorraldus vajab ümberkorraldamist töökohapõhiseks õppeks.

Taustainfo: EMTA eksperdid toonitasid tollialase kutseõppe vajadust, et toetada ametit praeguste töökohapõhiste koolituste korraldamisel ja pakkuda rakenduskõrgharidusõppest kiiremat väljaõpet. Eesmärk on avada Narvas õpipoisiõppe vormis tolliametniku kutseõpe (4. tase, kestus kuus kuud). Juhtprogramm võiks alata juba 2020/2021. õ-a, kuid projektil puuduvad rahastusallikad. Selleks perioodiks puudub ka võimalik rahastus HTM-i tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamise projektist PRÕM.

Häirekeskuse ekspertide hinnangul võiks päästekorraldajate õppe muuta samuti töökohapõhiseks, keskus viis 2019. aastal ellu ka vastava katseprojekti.

Uuringus tehtud ettepanek:

- 1) **ETTEPANEK:** Sisekaitseakadeemia koostöös MTA-ga analüüsib võimalusi ja töötab välja tolliametniku töökohapõhise kutseõppekava.

Täitmine ja arutelu:

- Tolliinspektori töökohapõhine kutseõppe õppekava on välja töötatud. Plaan oli õpe avada 2022. a jaanuaris, kuid osalejate vähesuse tõttu ei saanud õppekava avada. EMTA ametnikud, kes oleks soovinud õppekava läbida osaliselt, oleks pidanud võtma seda nõu valikainena ning see oleks tähendanud EMTA-le veel lisakulu. Sama õppekava alusel töötati välja täiendkoolituse programm, mis võimaldab paindlikumalt õppega liituda. Riiklikku koolitusraha selleks siiski ei ole, täiendõpet rahastas EMTA oma koolituse eelarvest.

Kokkuvõte: piisava hulga õppijate olemasolul on töökohapõhine kutseõppekava võimalik avada. Olukord tööturul on viimaste aastate lõikes kõikunud. Praegu on inimesi juurde vaja ning õppe avamiseks vajaliku õpilaste arvu täitumisel saaks ka õppe avada.

Uuringus tehtud ettepanek:

2) **ETTEPANEK: Sisekaitseakadeemia koostöös Häirekeskusega analüüsib võimalusi ja töötab välja päästekorraldaja töökohapõhise kutseõppekava.**

Täitmine ja arutelu:

- Alternatiivina on väljatöötamisel päästekorraldajate täiendusõppe moodulid, mis tasemeõppe kõrval võimaldaks kiiremini ja paindlikumalt vajalikele eeltingimustele vastavatel töötajatel omandada erialaspetsiifilised moodulid.
- Päästekorraldaja töökohapõhist õpe on toimunud juba aasta aega. Töökohapõhine õpe oli algselt mõeldud erilähenedamisena neile juba kogenud siseturvalisuse valdkonna inimestele, kes soovivad tööalaselt valdkonna sees liikuda või oma karjääri lõpetuseks panustada häirekeskuse töösse, sest Sisekaitseakadeemiast piisaval arvul lõpetajaid tööle ei tulnud. Päästekorraldaja töö nõuab elukogemust, mida otse koolipingist noorel jääb vajaka. Töö on pingeline ja noored liiguvad valdkonnast lühikese perioodi jooksul välja. Seetõttu on töökäte leidmiseks 4. korda soovijaid õpetatud töökohapõhiselt. Õpe kestab 6 kuud ja lõppeb kutseeksamiga.
- Päästekorraldaja töökohapõhine õpe konkureerib SKA päästekorraldaja tasemeõppega. Üheks põhjuseks on välja toodud see, et töökohapõhises õppes saab miinimumpalka, koolis vaid stipendiumit. 2023-st aastast on plaanis ka SKA tudengitele hakata maksma miinimumpalka, nagu paljudes teistes ametites, kus inimene võetakse tööle ja suunatakse õppima. See peaks lahendama õpperühmade täituvuse probleemi. Edaspidi saaks Häirekeskus tegeleda oma põhiülesannetega ja kool panustada õpetamisse. Töökohapõhine õpe jääks siiski alles erandite jaoks.
- Töökohapõhist erialast kutseõpet piloteerib ka vanglateenistus koostöös SKA-ga.

Kokkuvõte: päästekorraldaja töökohapõhine õpe on käivitunud ja aitab lahendada tööjõuvajaduse probleeme. Edasi tuleb leida kesktee, kuidas töökohapõhine- ja tasemeõpe teineteist täiendaksid, mitte ei konkureeriks.

3. **KITSASKOHT: Turvatehnika koolituspakkumine ei kata valdkonna tööjõuvajadust.**

Taustainfo: Kasvab vajadus turvatehnika kompetentside järele. Tehnikat on vaja uuendada, parandada ja hooldada, järjest enam on tarvis tehnilist kompetentsi. Ümberõppeks sobivate ametitena näeb valdkond turvatöötajaid ja mitmesuguste muude tehniliste süsteemide ehitamise ja haldamisega seotud ametite esindajaid. Heaks näiteks on Tartu KHK turvasüsteemide tehnika (4. tase) töökohapõhine õppekava, millega siiski ei suudeta kahjuks katta piirkonna tööjõuvajadust. Lisaks on vaja madalama taseme (3. tase) tehnilist ettevalmistust pakkuvaid tasemeõppekursusi, et tekitada huvi tehnilisemate erialade vastu ja leida õppureid, kes võiksid jätkata õpinguid järgmisel tasemel.

Uuringus tehtud ettepanek:

ETTEPANEEK: Pärnumaa ja Ida-Virumaa kutseõppeasutused avavad koostöös Eesti Turvaettevõtete Liidu (ETEL) või valdkonna ettevõtetega turvasüsteemide tehniku (4. või 5. taseme) töökohapõhised õppekavad. Vaja on ligikaudu 30 lõpetajat aastas.

Täitmine ja arutelu:

- 2020-2021 võeti turvasüsteemide tehniku õppesse vastu ligi 50 õpilast, kellest lõpetasid ca pooled. Välja langesid eelkõige nooremad õppijad, kes jäid hätta reaalineteaga. Edukamad olid töökoha kõrvalt õppijad, kellest enamik ka lõpetas eriala.
- Ida-Virumaa KHK-s on 2020/2021 õa-st 4. taseme jätkuõppe õppekava turvasüsteemide tehnik. Õppevorm on koolipõhine õpe. Lõpetajate arv on 12 inimest.
- Ida-Virumaa KHK-s jätkatakse edaspidi õpet töökohapõhise õppena, kuhu on oma töötajaid suunanud õppima tööandjad. See peaks suurendama lõpetajate rakendumist erialasele tööle, kuna seni on tööle asujate protsent olnud väga madal.
- Pärnu Saksa Tehnoloogiakoolis enam õpet ei avatud, sest õpilaste huvi on eriala vastu väike.
- Tartu KHK-s õpe toimib, igal aastal avatakse uus kursus. Töökohapõhisel õppel õpib ka palju noori, kes lähevad paralleelselt töökohale praktikale. Kuna töö on raske, siis on väljalangemise protsent just noorte seas kõrge.
- Pärnu KHK soovib sel kevadel avada turvasüsteemide tehniku õppe koostöös ETEL-ga.
- ETEL-i koolituskeskus koolitab juba erialal töötavaid inimesi kutseeksamik. Kursused täituvad hästi, tööjõuturule tuleb juurde 350-400 kutsetunnistusega turvasüsteemide tehnikut. Tegemist on juba tööjõuturul olevate inimestega, mitte uute valdkonda sisenejatega. Kursustel käimisele annab hoogu uus tuleohutusseadus ja Päästeameti tõhus järelevalve regioonides, mille käigus kontrollitakse ka kutsetunnistuse olemasolu. Kutsetunnistuse taotlejate arv kasvab seetõttu, et tööjõuturul juba toimetavad inimesed on hakanud oma pädevusi vastavusse viima seaduses toodud nõuetega.
- Uued tööturule sisenejad tulevad läbi kutseõppe. Tööturu nõudlus on endiselt suurem kui uusi inimesi tööruurule siseneb. Valdkonda tuleb juurde 30% töökohti. Kuna turvatöötajate vajadus väheneb, siis nähakse võimalust nende ümberõppeks turvasüsteemide tehnikuks.
- Tööturule on inimesi vaja ja neid saab arendada ka töö käigus, n-ö valmis inimest on raske leida.

Kokkuvõte:

- **Mitmeaastased tasemeõppe õppekavad ei toimi. Väljaõpe ja koolitus peab olema paindlik, millele aitab kaasa moodulipõhisus, e-õpe ja töökohapõhine õppimine, mis tagab parema rakendumise erialal. Praktikakoht võiks olla järgmine töökoht.**
- **Moodulipõhisus annab võimaluse õppegrupe omavahel kombineerida juhul, kui grupid ei täitu ja õpet ei saaks justkui avada.**

4. KITSASKOHT: Füüsilise võimekuse katsed värbamisel piiravad vähem sportlike, kuid heade analüütiliste võimetega kadettide tulekut siseturvalisuse valdkonda.

Taustainfo: SKA kadettide värbamisprotsess ja politseinike karjäärirumudel võiks ekspertide hinnangul toetada erinevate isikuomaduste ja võimetega noorte ja ümberõppijate värbamist. Praegu on väga

suur rõhk kehalistel katsetel ja välitööl, aga heaks piirikontrollitöötajaks, analüütikuks või uurijaks sobiv noor ei pruugi katseid läbida või olla suuteline tegema patrullpolitseiniku tööd, selleks et saada tulevikus analüütikuks või uurijaks. Füüsilise võimekuse trenimine väljaõppe kestel on motivatsiooni olemasolu korral tõenäoliselt lihtsam kui analüütiku või uurija tööks vajalike eelduste arendamine.

Uuringus tehtud ettepanek:

ETTEPANEK: SKA ja tööandjad uuendavad kadettide valiku- ja värbamiskriteeriumeid, et toetada ka vähemate füüsiliste võimetega, kuid suure motivatsiooni ja analüütilise võimekusega kadettide ja uute töötajate värbamist. Teatud juhtudel (nt analüütikud, osa uurijaid) võib kaaluda ka füüsilistest katsetest loobumist.

Täitmine ja arutelu:

- Politsei- ja piirivalvekolledž vähendas 2019. aastal füüsiliste katsete lävendi nõudeid, viies need vastavusse PPA-s kehtestatud nõuetega politseiametnikele (varasemalt olid sisseastumise nõuded kõrgemad). See omakorda suurendas vastuvõtuvestluse kaalu värbamisprotsessis, andes võimaluse politseiametnikuks õppida ka kesisemate füüsiliste võimete, kuid tugevamate isiku- või vaimsete võimetega kandidaatidel. Negatiivset tagasisidet kadettide füüsilise poole kohta praktikalt ei ole tulnud.
- Sel aastal on plaan taas nõuded üle vaadata selle pilguga, et milliseid nõudeid on võimalik leevendada sisseastumisel, aga saaks järgi aidata koolis treenides, et lõpuks vastaks kadett PPA ootustele.
- PPA on väga suur asutus ja töövaldkondi on erinevaid ning kõik töövaldkonnad ei pea olema seotud kehaliste katsete nõudega, näiteks analüütiku ametikohad ehk siin on mänguruumi ametikohtade määratlemisel.
- Ka päästevaldkonnas on siseneja lävend viidud madalamaks ning alates 2021 vastuvõttust kõrgharidusõppes päästeteenistuse erialal füüsilisi katseid ei rakendata.
- Tolle ja maksunduse eriala sisseastumisel ei ole kehalisi katseid.
- Hetkel on politseiametnike füüsilised nõuded olemasolevas seadusandluses selgelt määratletud ning kirjeldatud muudatused sellisel kujul väga võimalikud pole. Samas PPA personalistrateegia pikemat vaadet arutades on markeeritud ära vajaduse olla paindlikumad vähenenud füüsilise võimekusega töötajate kaasamisel. Hetkel konkreetseid tegevusi ses suunas tehtud pole, ent ollakse teadlikud vajadusest.
- Vanglateenistus on füüsiliste katsete nõudeid ümber vaatamas. Uuendusena hakatakse kehaliste katsete normatiive summeerima erinevate alade lõikes. See annab paindlikkust juurde mõnes harjutuses vähem võimekatele. Lisaks piloteeritakse kehaliste katsete ettevalmistustreeninguid nendele inimestele, kes soovivad tulla tööle. Katsed on nii kutse- kui ka kõrgharidusõppes. Vanglateenistuses füüsilistest katsetest loobuda ei saa.

Kokkuvõte: Politsei- ja piirivalvekolledž on füüsiliste katsete lävendi nõudeid sisseastumisel vähendatud ja viinud kooskõlla politseiametnikele kehtestatud nõuetega.

Politseiametnike füüsilised nõude on seadusega määratletud ja muudatusi ettepanekus kirjeldatud viisil ette ei näha, küll aga nähakse teisi võimalusi uute ja olemasolevate vähenenud füüsiliste võimetega töötajate kaasamiseks.

Päästevaldkonnas on lävend viidud madalamaks.

5. KITSASKOHT: Puuduvad valdkonnaüleused täienduskoolitused, mis toetaksid eri ametialade analüütiliste kompetentside omandamist.

Taustainfo: PPA ja MTA uurijate ning analüütikute koolitamiseks on vaja moodulipõhiseid täienduskoolitusi, mis toetaksid küberkuritegevuse alaste, finantsanalüüsi ja üldisemalt analüütiliste oskuste omandamist.

Uuringus tehtud ettepanek:

ETTEPANEK: PPA ja MTA töötavad koostöös kõrgkoolidega (nt SKA, TLÜ, TÜ, TTÜ) välja ühised täienduskoolitusmoodulid, et pakkuda uurijatele ja analüütikutele sobivaid täienduskoolituskursusi.

Täitmine ja arutelu:

- Uurijatele on järgmised koolitused teemadel: läbiotsimiskohas digiseadmete vaatlemine ja digivahendite äravõtmine ja n-ö seisu külmutamine ning eritarkvaradega seadmetest tõendite leidmine.
- SKA plaanib koostöös PPA-ga koolitusmooduleid teemal: jälitus ja majanduskuritegude lahendamine.
- Lisaks on SKA-s loodud politsei välijuhtide arendamise- ja hindamise koolitusprogramm ja läbi viidud pilootkoolitused.
- SKA alustas sel aastal mikroraadikavadega. Plaan on mikrokraadi pakkuda igas valdkonnas. Praeguseks on välja töötatud kaks kava. Õppida saab mooduli kaupa koos kooli tasemeõppijatega.

Kokkuvõte: uurijatele on koolitused: läbiotsimiskohas digiseadmete vaatlemine ja digivahendite äravõtmine ja n-ö seisu külmutamine ning eritarkvaradega seadmetest tõendite leidmine.

Plaanis on koolitused: jälitus ja majanduskuritegude lahendamine. SKA pakub mikroraadikavasid kõigile valdkonnas tegutsejatele.